

bedrijfstakpensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf

Verantwoord Beleggen
Rapportage H2 2016 Stichting BPF voor het
Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf

1 Inleiding verantwoord beleggen	3
1.1 Wat houdt verantwoord beleggen in?	3
1.2 Wat zijn de uitgangspunten?	3
1.3 Wat doet het pensioenfonds?	3
1.4 Herijking MVB-beleid	3
1.4 Reikwijdte van het verantwoord beleggen beleid	3
1.4.1 Aandelen.....	3
1.4.2 Vastrentende waarden	4
1.4.3 Alternatieve beleggingen.....	4
1.5 ESG Integratie.....	4
1.6 Hoe legt het pensioenfonds verantwoording af?	4
2 Uitsluitingsbeleid	5
2.1 Wat zijn controversiële wapens?	5
2.2 Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?	5
2.3 Uitsluiting controversiële wapens	5
2.3.1 Verbod beleggen in clustermunitie	5
2.3.2 Veranderingen in de uitsluitingslijst	5
3 Engagement.....	7
3.1 Het pensioenfonds en de dialoog	7
3.2 De minimale uitgangspunten	7
3.4 Engagement namens het pensioenfonds.....	7
4 Collectief engagement	8
4.1 Eumedion	8
4.2 Rapportageverplichting VN Global Compact	8
4.3 Transparantie inzake Klinische Tests	8
4.4 UN PRI Clearinghouse CDP	9
Nucor Corp. heeft niet gereageerd, ook niet na rappel.....	9
5 Corporate Governance	10
5.1 Het pensioenfonds als actief aandeelhouder.....	10
5.2 Stemgedrag Pensioenfonds	10

5.2 Agenderingsrecht aandeelhouders	10
5.3 Corporate Governance ontwikkelingen	10
6 Bijlagen.....	12
Bijlage 1: Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties.....	12
Bijlage 2: Bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code.....	12

1 Inleiding verantwoord beleggen

Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf (hierna het pensioenfonds) past sinds 2008 instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten namens het pensioenfonds zijn ondernomen. Op de website van het pensioenfonds vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

1.1 Wat houdt verantwoord beleggen in?

Het pensioenfonds staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Het pensioenfonds is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt het pensioenfonds waar nodig en mogelijk binnen de fiduciaire verantwoordelijkheid aandacht aan ecologische, sociale en governance onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

1.2 Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het verantwoord beleggen beleid hanteert het pensioenfonds de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. Deze principes hebben betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anticorruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren.

1.3 Wat doet het pensioenfonds?

Voor het verantwoord beleggen beleid hanteert het pensioenfonds een generieke aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van drie instrumenten:

1. Uitsluiting, van producenten van controversiële wapens;
2. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
3. Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken.

1.4 Herijking MVB-beleid

Gedurende 2016 heeft het bestuur van het pensioenfonds in meerdere sessies gewerkt aan een herijking van het MVB-beleid. Tijdens deze sessies is nagedacht over de uitgangspunten voor het beleid. Deze sluiten idealiter dicht aan bij de thema's en uitgangspunten die belangrijk zijn binnen de schoonmaak- en glazenwassersbranche. Daarnaast is het huidige beleid tegen het licht gehouden en is bepaald welke stappen het pensioenfonds wenst te zetten om haar ambities op het vlak van MVB te realiseren, waarbij altijd aandacht zal zijn voor kosten en effecten op risico/rendement van de beleggingsportefeuille. Voor deze herijking van het MVB-beleid is het volgende proces gevolgd:

Gevolgd structuur van de serie van sessies:

1. Vaststellen gedeelde MVB-overtuigingen (MVB-beliefs)
2. Vaststellen gedeelde MVB-uitgangspunten
3. Vaststellen thematische MVB-speerpunten, in relatie tot deelnemers
4. Vaststellen MVB-ambities
5. Vastleggen bovenstaande
6. Fit-gap analyse beleggingsportefeuille vs. MVB-beleid
7. Bepalen te maken stappen
8. Analyse beleggingsimplicaties van te maken stappen
9. Bekrachtiging nieuw MVB-beleid en MVB-proces

De uitkomsten van dit proces zijn in januari 2017 door het bestuur vastgelegd en bekrachtigd. Dit betekent dat het pensioenfonds er aan werkt om het nieuwe beleid in het eerste en tweede kwartaal van 2017 te implementeren. In het volgend halfjaarverslag zal het pensioenfonds dan ook rapporteren over de voortgang van implementatie. In dit verslag wordt verslag gedaan over het tweede halfjaar van 2016 en daarom nog niet over het vernieuwde beleid.

1.4 Reikwijdte van het verantwoord beleggen beleid

Daar waar mogelijk past het pensioenfonds haar verantwoord beleggen beleid toe op haar beleggingen. Het verantwoord beleggen beleid van het pensioenfonds is van toepassing op beleggingen in zowel mandaten als fondsen beheerd door Achmea IM. Het pensioenfonds maakt voor het beheer van haar vermogen, naast Achmea Investment Management, ook gebruik van externe vermogensbeheerders. Wanneer het fonds gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om een eigen verantwoord beleggen beleid toe te passen.

1.4.1 Aandelen

In het tweede kwartaal van 2014 heeft het pensioenfonds de keuze gemaakt om binnen de beleggingscategorie aandelen de strategie te wijzigen naar passief beleggen. In de uitvoering hiervan leidt dit tot een omzetting van actieve beleggingsvormen naar passieve beleggingsfondsen. Op deze beleggingsfondsen kan geen eigen uitsluitings- of engagementbeleid worden toegepast. Dit betekent dat vanaf de transitiedatum niet meer over het uitsluitingsbeleid en engagementbeleid voor aandelen kan worden gerapporteerd. Het pensioenfonds heeft besloten om met ingang van het tweede kwartaal van 2017 de passieve aandelenbeleggingen voor ontwikkelde markten onder te brengen in een discretionair mandaat. Dat betekent dat in de toekomst het eigen MVB-

beleid weer kan worden toegepast op deze aandelenbeleggingen.

1.4.2 Vastrentende waarden

Het pensioenfonds heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden gekozen voor eigen beleggingsmandaten die beheerd worden door Achmea IM. Op deze mandaten is het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds van toepassing. Dit betekent dat in de bedrijfsleningenportefeuille niet wordt belegd in producenten van controversiële wapens. Specifiek voor staatsobligaties van opkomende markten beheren externe vermogensbeheerder geld van het pensioenfonds. Op deze fondsbeleggingen is het verantwoord beleggen beleid niet toepasbaar.

1.4.3 Alternatieve beleggingen

Het pensioenfonds belegt in het Interpolis Pensioenen Private Equity II fonds. Voor dit fonds worden duurzaamheidscriteria gehanteerd zoals de uitgangspunten van het Global Compact en worden beleggingen in ondernemingen die wapens produceren uitgesloten. Daarnaast wordt in de toekomst bij het selecteren van private equity fondsen uitdrukkelijk rekening gehouden met verantwoord beleggen.

Met betrekking tot de beleggingen in grondstoffen; het pensioenfonds wenst uitdrukkelijk niet te investeren in voedsel en vee gerelateerde grondstoffen. De beleggingen vinden indirect plaats via derivaten (futures). Door middel van deze derivaten wordt blootstelling verkregen aan de prijsverandering van grondstoffen. De potentiële invloed van de investeerders op het prijsniveau en de volatiliteit blijft onduidelijk. Om er zeker van te zijn dat het pensioenfonds voedselgerelateerde grondstofprijzen niet beïnvloedt, investeert het pensioenfonds niet in dergelijke grondstoffen.

1.5 ESG Integratie

Bedrijfsobligaties

Bij het beheer van de bedrijfsobligatieportefeuille van het pensioenfonds wordt op structurele wijze een ESG-integratiestrategie in het beleggingsproces toegepast. Voor alle ondernemingen worden kansen en risico's vanuit een ecologisch, sociaal en goed bestuur (ESG) perspectief betrokken in het beleggingsproces. Hierbij maakt Achmea IM namens het pensioenfonds gebruik van MSCI ESG ratings en research. Op deze manier worden naast financiële- en kredietwaardigheidsanalyses ook duurzaamheidsaspecten in de beoordeling meegenomen. De analyse bestaat eruit dat een passende risicovergoeding op het (ESG)profiel van de onderneming kan worden vastgesteld.

Staatsobligaties

Voor het ontwikkelde markten staatsobligatiemandaat worden bestuurlijke, milieu en sociale risico's waar van toepassing en relevant meegewogen in de kwantitatieve en kwalitatieve landenanalyses. In de bepaling van het risico of een land de uitgeleende hoofdsom en bijhorende rente volledig en op tijd terug kunnen betalen zijn ESG risico's dus meegewogen. Bij het identificeren van deze risico's maken de Achmea IM portefeuillemanagers gebruik van ESG landenanalyses van de onafhankelijke dataleverancier MSCI ESG Research.

Achmea IM zal naast de interne activiteiten de ontwikkelingen namens het pensioenfonds in de markt op dit gebied blijven monitoren, onderzoeken en toepassen indien gepast. Dit met het doel een goed rendement te behalen zodat een goed en betaalbaar pensioen voorop blijft staan.

1.6 Hoe legt het pensioenfonds verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed verantwoord beleggen beleid. Het pensioenfonds rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het beleid. Ook rapporteert het pensioenfonds over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's.

Het pensioenfonds rapporteert via een verantwoord beleggen rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van het pensioenfonds. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

1. Verantwoord beleggen beleid
2. Uitsluitingsbeleid ten aanzien van controversiële wapens
3. Vote Disclosure Systeem (historisch stemgedrag)

2 Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom een pensioenfonds er voor kiest om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagement-beleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert het pensioenfonds op voorhand een uitsluitingsbeleid. Het uitsluitingsbeleid van het pensioenfond richt zich op één enkel product, namelijk controversiële wapens.

2.1 Wat zijn controversiële wapens?

Voor het pensioenfonds zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

1. Nucleaire wapens
2. Biologische wapens
3. Chemische wapens
4. Antipersoonsmijnen
5. Clustermunitie

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt het pensioenfonds aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website van het pensioenfonds.

2.2 Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?

Namens het pensioenfonds belegt Achmea IM direct in bedrijfsobligaties. Het uitsluitingsbeleid is van toepassing op deze beleggingen. Daarnaast belegt het pensioenfonds via fondsen in aandelen. Voor zover mogelijk kiest het fonds ervoor deze via de *'ex-controversial weapons'* variant te laten beheren.

Het onafhankelijke Zweedse onderzoeksbureau Ethix stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens (tabel 1). Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

2.3 Uitsluiting controversiële wapens

2.3.1 Verbod beleggen in clustermunitie

Met betrekking tot het verbod tot beleggen in clustermunitie heeft de AFM geïnventariseerd welke ondernemingen per 1 januari 2017 voldoen aan de criteria geformuleerd in artikel 21a Besluit Marktmissbruik. Uit deze inventarisatie blijkt dat de onderstaande beursgenoteerde ondernemingen in ieder geval onder de wettelijke definitie van een 'verboden onderneming' als bedoeld in artikel 21a Besluit Marktmissbruik vallen. Aan deze lijst van ondernemingen zijn geen toevoegingen gedaan ten opzichte van voorgaand jaar. De lijst ziet er als volgt uit:

- Hanwha Corporation
- Motovilihinskie Zavody
- Poongsan Corporation
- Orbital ATK
- Textron

3.3.2 Veranderingen in de uitsluitingslijst

Op basis van onderzoeksresultaten van ISS-Ethix is er een aantal wijzigingen doorgevoerd in de uitsluitingslijsten. De volgende nieuwe ondernemingen zijn aangemerkt als producenten van nucleaire wapens:

- Fortive Corp.
- GP Strategies Corp.
- Toshiba Corp.

Deze ondernemingen zijn aan de uitsluitingslijst toegevoegd.

- Er zijn geen ondernemingen van de uitsluitingslijst afgevoerd op basis van de laatste screening van het universum door ISS-Ethix

Tabel 1 Uitsluitingslijst controversiële wapens per 1 januari 2017

Bron: ISS-Ethix SRI Advisors + "indicatieve AFM lijst"

Onderneming

AECOM
Aerojet Rocketdyne Holdings Inc*
Aeroteh SA
Airbus Group SE
Areva SA
Aryt Industries Ltd
Babcock International Group PLC
BAE Systems PLC
Boeing Co/The
Booz Allen Hamilton Holding Corp
Brookfield Asset Management Inc
Brookfield Business Partners LP
BWX Technologies Inc
CACI International Inc
China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
Cohort PLC
Constructions Industrielles de la Mediterranee SA
Engility Holdings Inc
Exelis Inc
Fluor Corp
Fortive Corp
General Dynamics Corp
GP Strategies Corp
GrafTech International Ltd
Hanwha Corp*
Harris Corp
Honeywell International Inc
Huntington Ingalls Industries Inc
Jacobs Engineering Group Inc
L-3 Communications Holdings Inc
Larsen & Toubro Ltd
Leidos Holdings Inc
Leonardo-Finmeccanica SpA
Lockheed Martin Corp
Moog Inc

Motovilihinskie zavody PAO*
Northrop Grumman Corp
Orbital ATK Inc*
Poongsan Corporation*
Poongsan Holdings Corp
Premier Explosives Ltd
Raytheon Co
Rolls-Royce Holdings PLC
S&T Dynamics Co Ltd
S&T Holdings Co Ltd
Safran SA
Serco Group PLC
SGL Carbon SE
Textron Inc*
Thales SA
Toshiba Corp
Ultra Electronics Holdings PLC
United Technologies Corp
Walchandnagar Industries Ltd

- Per 1 januari 2017 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.
- Ondernemingen met een asterisk staan op de indicatieve AFM lijst ten aanzien van clustermunitionproducenten.

3 Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Het streven naar winstmaximalisatie kan op bepaalde momenten op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het VN Global Compact. In een context waar ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden wordt gedrag onverantwoord. Onverantwoord gedrag vormt een risico voor winstmaximalisatie op de lange termijn en het is dus in het belang van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat het pensioenfonds de dialoog aan met ondernemingen. Het doel van deze dialoog is het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. Op deze manier draagt het pensioenfonds bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen.

3.1 Het pensioenfonds en de dialoog

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het verantwoord beleggen beleid van het pensioenfonds. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. De dialoog kan op diverse manieren gevoerd worden:

1. proactief; een onderneming wordt aangesproken op de (neven)effecten van haar bedrijfsprocessen;
2. reactief; een onderneming wordt aangesproken op ongewenste activiteiten en gedragingen;
3. ter bevordering van een algemene standaard op bijvoorbeeld sectorniveau.

3.2 De minimale uitgangspunten

De beginselen van het VN Global Compact vormen een minimaal uitgangspunt voor verantwoord ondernemen. Structurele schendingen van het VN Global Compact vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes van het VN Global Compact staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en de media en schaden het milieu, lokale gemeenschappen en daarmee de reputatie van de ondernemingen. In de praktijk leiden deze schendingen ook vaker tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden.

Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van de beginselen van het VN Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het noodzakelijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden. Dit zijn belangrijke aandachtspunten bij het voeren van een dialoog.

Daarnaast kan ook de dialoog worden aangegaan over onderwerpen die gerelateerd zijn aan maatschappelijk verantwoord ondernemen, de rapportage daarvan en aan corporate governance gerelateerde onderwerpen. Dit met het doel de kansen en risico's van een onderneming beter in kaart te krijgen en met als doel het duurzame gedrag van ondernemingen te verbeteren en aandeelhouderswaarde op de langere termijn te creëren.

3.4 Engagement namens het pensioenfonds

Het pensioenfonds belegt sinds medio 2014 in aandelen via beleggingsfondsen. Op deze beleggingsfondsen is het eigen verantwoord beleggen beleid, waaronder het engagementbeleid van het pensioenfonds niet toepasbaar. De beheerder van de aandelenfondsen past wel engagement toe. Hierover wordt niet gerapporteerd. Daarom zijn er sinds de tweede helft van 2014 geen engagementactiviteiten namens het pensioenfonds uitgevoerd.

Het pensioenfonds heeft in 2016 het MVB-beleid, waaronder het engagementbeleid geëvalueerd. Dit heeft ertoe geleid dat het pensioenfonds met ingang van 2017 de dialoog wenst aan te gaan met ondernemingen die principes van het Global Compact schenden of dreigen te schenden. Hierbij wordt gefocust op schendingen van mensenrechten en arbeidsnormen principes. Over de tweede helft van 2016 is dit beleid niet van toepassing geweest, daarom kan er niet over engagement activiteiten worden gerapporteerd in dit rapport. Het pensioenfonds zal in deze rapportage verslag doen van de toekomstige engagementactiviteiten.

4 Collectief engagement

Waar mogelijk en gewenst is Achmea Investment Management namens het Pensioenfonds betrokken bij andere vormen van engagement. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, bepaalde onderwerpen (bijvoorbeeld CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

Achmea IM participeert direct in de volgende collectieve initiatieven:

1. Eumedion
2. VN Global Compact
3. Clinical trial transparency
4. UN PRI Clearinghouse - CDP

4.1 Eumedion

Binnen het Nederlandse institutionele samenwerkingsverband Eumedion spreken wij met de meeste Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen in collectief verband voorafgaand aan het aandeelhoudersseizoen. De kennisdeling tussen institutionele beleggers en de voorbespreking van de aanpak voor een dialoog met de onderneming, bleek in de tweede helft van het jaar wederom waardevol.

Door zowel Koninklijke Philips NV als Unilever plc werden de Eumedion deelnemers gevraagd om een reactie op voorstellen tot wijzigingen in het beloningsbeleid. De ondernemingen willen deze wijzigingen ter stemming brengen op de eerstvolgende aandeelhoudersvergadering en hoort graag in een vroeg stadium of de aandeelhouders mogelijke controversiële punten zien.

Aan Philips hebben wij onder andere als feedback gegeven dat de toekenning van aandelen als beloningsvorm voor de Philips-commissarissen niet acceptabel is. Deze vorm van beloning tast de onafhankelijkheid van de commissaris aan en gaat in tegen de Nederlandse Corporate Governance code, tegen de Nederlandse marktpraktijk en tegen de Eumedion-beloningsaanbevelingen. Bovendien komt de wijziging in de beloning van de RvC wel erg snel na de 23%-stijging in 2015.

Bij Unilever werd er een verhoging van het vaste salaris van de CEO voorgesteld van 9%. Ook is de ruimte vergroot voor een 'golden hello' bij de eventuele benoeming van een nieuwe CEO, wat kan leiden tot mogelijk excessieve beloningen. Wel is er een vergrote focus op de lange termijn beloning van het management, inclusief de managementlaag onder het bestuur en is er verbeterde transparantie over de prestatie maatstaven en doelstellingen.

Beide ondernemingen nemen onze feedback mee in het definitieve voorstel van de wijzigingen in het remuneratiebeleid, waarover de aandeelhouders in 2017 kunnen stemmen.

Voor de volledige voortgang op Governance vlak binnen (met name Nederlandse) ondernemingen verwijzen we naar bijlage 3 van dit rapport.

4.2 Rapportageverplichting VN Global Compact

Het VN Global Compact biedt ondernemingen een kader voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ondernemingen kunnen zich vrijwillig bij het VN Global Compact aansluiten. Ze kiezen er dan voor zich openbaar te committeren aan de tien principes van het Compact (zie bijlage 1).

Door deelname committeert de onderneming zich aan het in gang zetten van veranderingen in de bedrijfsvoering. Zo gaan het VN Global Compact en de tien principes onderdeel uitmaken van het beleid, de strategie, de cultuur en de dagelijkse praktijk van de onderneming. Verder laat de onderneming in haar publicaties (jaarverslag, duurzaamheidsverslag of de website) zien welke voortgang zij op het VN Global Compact en de principes boekt. Tevens dient de onderneming het VN Global Compact in publieke uitingen te steunen.

In de praktijk blijkt dat ondernemingen die aan het VN Global Compact deelnemen dit op zeer verschillende wijze doen. De ene onderneming neemt haar deelname zeer serieus en voldoet aan alle afspraken, terwijl de andere onderneming minder aandacht besteedt aan het uitvoeren van de principes. Deze laatste groep kan de geloofwaardigheid van het VN Global Compact ondermijnen.

Door middel van een collectief engagement zetten institutionele beleggers zich in, om ondernemingen aan te sporen zo snel mogelijk te voldoen aan de principes van het VN Global Compact en de bijbehorende rapportageverplichtingen. Door samen te werken met andere institutionele beleggers wordt er extra druk uit geoefend op de ondernemingen om op deze manier bij te dragen aan het succes van het VN Global Compact. Achmea Investment Management heeft zich aangesloten bij de het PRI voor Rio initiatief. In afwachting van de nieuwe onderzoeksgegevens zijn voor dit collectief engagement geen werkzaamheden de afgelopen 6 maanden.

4.3 Transparantie inzake Klinische Tests

Binnen het initiatief genaamd *clinical trial transparency*, roepen wij de (bio)farmaceutische industrie op om volledige openheid te geven van testresultaten van te ontwikkelen medicijnen. Op dit moment heerst de gewoonte om enkel succesvol afgeronde *clinical trials* te rapporteren terwijl onsuccesvolle resultaten niet openbaar worden gemaakt. Hierbij is het van belang dat niet enkel de resultaten van huidige of toekomstige onsuccesvolle *clinical trials* worden gepubliceerd, maar is het van belang dat er transparantie komt over alle historische testresultaten.

Het huidige gebrek aan transparantie heeft als negatief sociaal effect dat er proeven worden uitgevoerd, wellicht op mens en dier, die in het verleden al door andere ondernemingen onsuccesvol zijn uitgevoerd. Indien de onsuccesvolle proeven bekend zouden zijn binnen de industrie, zou dit leiden tot een vermindering van onnodige proeven op mens en dier. Daarnaast is het voor een belegger van groot belang om de succesratio van projecten tussen verschillende ondernemingen te kunnen bepalen. Enkel op deze manier kan een belegger een goed geïnformeerde investeringsbeslissing nemen.

Het engagement initiatief loopt via het PRI Clearinghouse. Er is momenteel geen nieuws rondom dit initiatief te melden.

4.4 UN PRI Clearinghouse CDP

Het grootste deel van ondernemingen binnen het beleggingsuniversum publiceert CO₂-uitstoot gegevens aan het Carbon Disclosure Project (CDP). Binnen de brede wereldwijde aandelenbenchmarks zijn er desalniettemin 125 ondernemingen te identificeren die deze gegevens niet, of slechts ten dele openbaar maken. Achmea IM vindt het belangrijk dat deze ondernemingen dat wel doen, omdat de informatie relevant is voor het maken van een goed geïnformeerde beleggingsbeslissing. Vanuit die gedachte heeft Achmea IM een actieve rol gespeeld deze ondernemingen te bewegen CO₂-uitstoot gegevens te publiceren. Al deze ondernemingen zijn in augustus 2016 aangeschreven via een brief waarin we het belang van publicatie van CO₂-uitstoot gegevens uiteen hebben gezet. Dit in collectief verband via het clearinghouse van de UN PRI. Daarna heeft Achmea IM als lead-investor of co-lead opvolging gegeven aan de dialoog met een selectie van ondernemingen die onderdeel zijn van de beleggingsfondsen. Het betrof Valero Energy Corp, AmerisourceBergen Corp., HCA Holdings, Kinder Morgan en Nucor Corp.

Tabel 17 Voortgang Carbon Disclosure Engagement

Bron: UN PRI & Achmea Investment Management

Aantal Brieven Verstuurd	125	100%
Reactie van onderneming ontvangen	31	25%
Inhoudelijke reactie van onderneming ontvangen via brief, email of telefoongesprek	27	22%
Ondernemingen die hebben gepubliceerd per 23 januari 2017	5	4%
Onderneming die hebben toegezegd te gaan publiceren	10	8%
Geen Reactie	94	7%

Valero Energy reageerde op de initiële brief waarin de onderneming verwees naar andere bestaande platforms waaraan de onderneming de CO₂-gegevens aanbood. Het betrof onder andere de wettelijk verplichte database van de Environmental Protection Agency te zijn. Uit analyse van de gegevens bleek dat een groot deel van de operaties hiermee gedekt was, maar dat operaties in onder andere Ierland en Aruba buiten de wettelijke rapportageplicht vielen en daarom niet gerapporteerd werden. Wij hebben de onderneming herhaaldelijk aangeschreven met het verzoek hierover van gedachten te kunnen wisselen. De onderneming reageert hierop echter niet.

AmerisourceBergen heeft eveneens inhoudelijk gereageerd en heeft ook daadwerkelijk gegevens gepubliceerd. Uit analyse van deze gegevens blijkt echter dat de gerapporteerde emissies ruim 1800% onder de geschatte emissies liggen. De dialoog zal hierop verder worden vormgegeven.

Daar waar wij kansen zien de discussie breder te trekken dan enkel het publiceren van CO₂-data zullen wij dat proberen. Ons gesprek met de Amerikaanse ziekenhuisketen HCA ging dan ook over de rapportage van energieverbruik en klimaatrisico's. HCA zet weliswaar in op de reductie van het energieverbruik binnen de muren van haar ziekenhuizen, maar geeft nog weinig informatie over de voortgang. We hebben in samenspraak met de andere lead investor specifieke feedback gegeven over het duurzaamheidsplan van HCA, maar nog geen toezegging over meer transparantie op het gebied van doelstellingen en voortgang kunnen krijgen.

De dialoog met Kinder Morgan loopt nog, de onderneming heeft gereageerd via een brief, maar de terugkoppeling van de onderneming stemde niet tot tevredenheid, de dialoog loopt.

Nucor Corp. heeft niet gereageerd, ook niet na rappel.

5 Corporate Governance

Corporate governance wordt vaak vertaald met goed ondernemingsbestuur. Het heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende organen van de onderneming zoals de raad van bestuur, de raad van commissarissen, aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Het pensioenfonds belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan het pensioenfonds invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. De beleggingspools doen dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen).

5.1 Het pensioenfonds als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe hij invulling geeft aan het stembeleid.

Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 2 vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

Het pensioenfonds voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe historisch gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

5.2 Stemgedrag Pensioenfonds

Het pensioenfonds belegt sinds medio 2014 in aandelen via beleggingsfondsen. Op deze beleggingsfondsen is het eigen verantwoord beleggen beleid, waaronder het stembeleid van het pensioenfonds niet volledig toepasbaar. Daarom zijn in de tweede helft van 2016 geen stemactiviteiten uitgevoerd waarover kan worden gerapporteerd. Het pensioenfonds heeft in 2016 het MVB-beleid, waaronder het stembeleid geëvalueerd. Dit heeft ertoe geleid dat het pensioenfonds een deel van de aandelen fondsbeleggingen wenst om te zetten naar een discretionair mandaat. In dat geval kan het pensioenfonds de aandeelhoudersrechten weer actief stemmen. Dit staat gepland voor Q1 2017. Het pensioenfonds zal in deze rapportage verslag doen van de toekomstige stemactiviteiten.

5.2 Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Hieronder volgen de belangrijkste voorstellen op het gebied van milieu, sociale en governance kwesties die in de tweede helft van 2016 werden ingebracht door aandeelhouders.

Bij de Amerikaanse onderneming J. M. Smucker Company werd een voorstel op de agenda geplaatst die de onderneming vraagt om te rapporteren over plannen voor het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen. De onderneming publiceert momenteel weinig informatie over het energiegebruik en aandeelhouders willen graag de uitstoot van schadelijke gassen kunnen meten voor ondernemingen waarin wordt belegd. Ondernemingen kunnen daarnaast als gebruiker van energie een rol spelen in de transitie van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energie. Ondanks dat bijna een kwart van de aandeelhouders voor stemde, was er geen meerderheid van stemmen voor het voorstel.

SYSCO, een grote distributeur van voedingsproducten, werd door aandeelhouders gevraagd om een wijziging in het beloningsbeleid. In het geval van een overname van de onderneming, wordt voorgesteld om de aandelenpakketten van het management dan niet versneld toe te kennen. Bij versnelde toekenning van de aandelen kan dit tot excessieve beloningen leiden en is er mogelijk minder stimulans voor het management om te besturen met een lange termijn horizon. Ondanks dat ruim 30% van de aandeelhouders voor stemde, was er geen meerderheid van stemmen voor het voorstel.

Op de aandeelhoudersvergaderingen van Darden Restaurants werd een voorstel ter stemming gebracht over het gebruik van antibiotica. De onderneming wordt gevraagd om beleid op te stellen voor het uitfasen van het gebruik van antibiotica in de voedselketen van vlees. Dit voorstel is bij meerdere ondernemingen in de horecasector op de aandeelhoudersvergadering geplaatst, waaronder McDonald's. Er stemde slechts een kleine 8% van de aandeelhouders voor het voorstel en behaalde daarmee geen meerderheid van stemmen.

Op de aandeelhoudersvergadering van Cisco Systems werd een aandeelhoudersvoorstel ingediend voor de installatie van een bestuurscommissie die toezicht houdt op de activiteiten in Israëlische nederzettingen. Dit voorstel werd slechts gesteund door 1,9% van de aandeelhouders. Ondanks dat van de onderneming wordt verwacht dat zij haar activiteiten in Israël en de door Israël bezette gebieden actief monitort en daarover rapporteert, is er momenteel geen aanleiding om een speciale bestuurscommissie in stellen. Ook de analyse van het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS-ISS-Ethix gaf geen aanleiding om voor te stemmen.

5.3 Corporate Governance ontwikkelingen

Nederlandse Corporate Governance Code geactualiseerd

Op 8 december 2016 publiceerde de Commissie Van Manen de herziene versie van de Nederlandse Corporate Governance Code (hierna: Code). Ten opzichte van de vorige versie van de Code is de nadruk gelegd op de lange termijn waarde creatie door ondernemingen en rapportage over de invulling daarvan in

de strategie. Ook moet er gerapporteerd worden over de interne beloningsverhouding tussen het bestuur en de werknemers. Een andere grote wijziging betreft de verplichting te rapporteren over de cultuur binnen de onderneming, door middel van een bestuursverslag over de normen, waarden en de naleving van interne gedragscodes. Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen worden geacht in 2018 te rapporteren over de naleving van de herziene Code over het boekjaar 2017, mits de Code door het kabinet wordt verankerd in de Nederlandse wet.

6 Bijlagen

Bijlage 1: Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

- 1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en
- 2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

- 3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;
- 4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;
- 5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en
- 6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

- 7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;
- 8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en
- 9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

- 10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

Bijlage 2: Bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code

IV.4 Verantwoordelijkheid institutionele beleggers

Verantwoordelijkheid van institutionele beleggers

Principe Institutionele beleggers handelen primair in het belang van hun achterliggende begunstigden of beleggers en hebben een verantwoordelijkheid jegens hun achterliggende begunstigden of beleggers en de vennootschappen waarin zij

beleggen om op zorgvuldige en transparante wijze te beoordelen of zij gebruik willen maken van hun rechten als aandeelhouder van beursvennootschappen.

Best practice bepalingen

- IV.4.1 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) publiceren jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.
- IV.4.2 Institutionele beleggers doen jaarlijks op hun website en/of in hun jaarverslag verslag van de uitvoering van hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht in het betreffende boekjaar.
- IV.4.3 Institutionele beleggers brengen ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op de algemene vergaderingen van aandeelhouders.

Verantwoordelijkheid van aandeelhouders

Principe Aandeelhouders gedragen zich ten opzichte van de vennootschap, haar organen en hun medeaandeelhouders naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid. Hieronder valt de bereidheid om een dialoog met de vennootschap en medeaandeelhouders aan te gaan.

Best practice bepaling

- IV.4.4. Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer een of meer aandeelhouders het voornemen heeft de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). Dit geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De betreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd in de zin van best practice bepaling II.1.9.
- IV.4.5. Een aandeelhouder stemt naar zijn eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruikt maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid van deze stemadviseur en de door deze verstrekte stemadviezen.
- IV.5.5. Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsten, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij indien nodig vragen hierover.